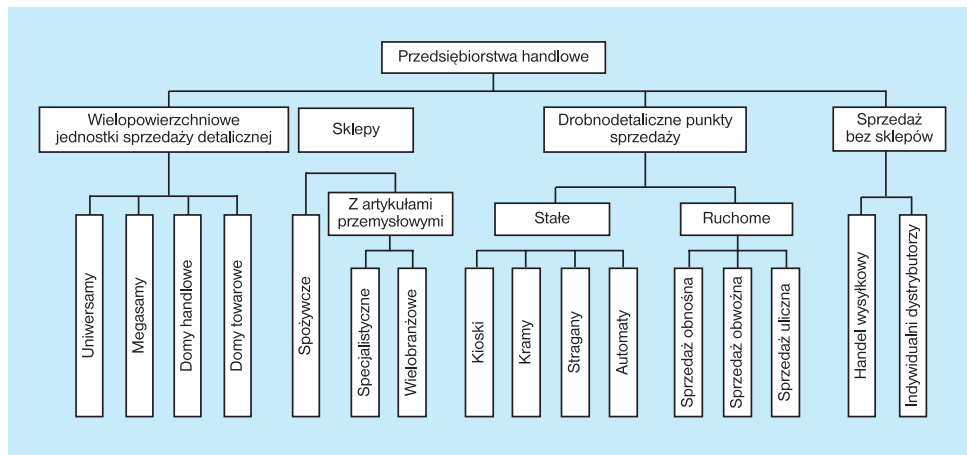

Bernard Rzczyński
Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
Centrum Logistyki Miejskiej - Poznań

Logistyka handlu detalicznego Warunki logiczne podstaw analizy

Dekalog logiki problemu

- *Po pierwsze*, handel handlowi nierówny.
- *Po drugie*, należy przyjąć- spośród wielu zarysów obszarowych – jeden, a to dla uniknięcia wieloznaczności dyskusji problemu.
- *Po trzecie*, nie ma i nie będzie idealnej recepty na skuteczną logistykę.
- *Po czwarte*, logistykę trzeba rozumieć, chcieć i stosować, nie wybiórczo w jakimś sektorze handlowym lub w jakiejś przestrzeni ekonomicznej, lecz systemowo w całej sieci handlu detalicznego i na całym obszarze jego działania.
- *Po piąte*, należy zdać sobie sprawę, że logistyka nie jest działaniem wyalienowanym z rzeczywistości, lecz podlega wielu uwarunkowaniom w obszarze jej stosowania, choćby takim jak rynkowa entropia sieciowa i branżowa punktów sprzedaży, ograniczenia infrastrukturalne czy czasowe zróżnicowanie godzin handlu.
- *Po szóste*, nie tylko infrastruktura, zwłaszcza drogowa, ale zagospodarowanie przestrzenne obszaru stosowania logistyki bywa dla niej znaczną barierą.
- *Po siódme*, w dostępności sieci drogowej trzeba uwzględnić warunki organizacji ruchu drogowego, w tym szczególnie ograniczenia z powodu ruchu jednokierunkowego, co nawet w wielu studiach problemu bywa zapomniane.
- *Po ósme*, logistyczny system dostaw wymaga stosownej powierzchni wyładunku towarów przed punktem sprzedaży i załadunku tychże zakupionych przez klientów.
- *Po dziewiąte*, logistyka handlu ma wymiar dwukierunkowy, mianowicie poza dostawami towarów, również ich zbywanie niesprzedane w postaci zwrotów, a przede wszystkim w postaci różnorodnych odpadów handlowych.
- *Po dziesiąte*, logistyka handlu nie jest tylko organizacją systemu strumieni pojazdów i ładunków zwiększającą efektywność procesu sprzedaży rów-

Rys. 1. Struktura przedsiębiorstw (sklepów) handlu detalicznego Źródło: Niziński S., Logistyka w systemach działania, Wydawnictwo i Zakład Poligraficzny Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 1998, s. 120

Tab. 2. Struktura problemów ekologicznych w logistyce przedsiębiorstw niemieckich^a
a) Także handlu detalicznego; b) Określone częścię użyczą, chociaż niesłusznie, bowiem oznacza ono (w j. niem. Entsorgung) przede wszystkim usuwanie (por. szczegółowe objaśnienia na ten temat w: Rzczyński B., Trendy i strategie w logistyce 2000+ (1) Zmiany w funkcji i stosowaniu logistyki, Logistyka 2000, nr 6, s. 18-19) Źródło: Obliczenia według: Umweltprobleme nach Logistikbereichen, Die Wirtschaft 1994, Ausg. 46

Udział	Zaopatrzenie	Dystrybucja	Składowanie	Produkcja	Zbywanie ^b
%	8,4	8,4	15,4	30,0	37,8

nocześnie dla kupca i nabywcy oferowanych produktów, lecz także postępowaniem, które w warunkach wielu narażeń środowiskowych winno ewidentnie ograniczać skalę ich dolegliwości dla ludzi i otoczenia materialnego.

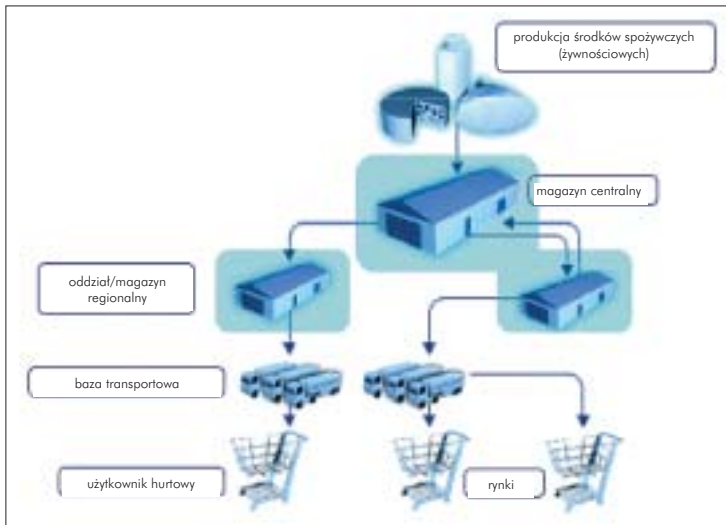
Zaakcentowanie tutaj logicznej treści logistyki ma swe uzasadnienie filozoficzne, a filozofia nie jest tylko umiłowaniem mądrości, jest także jej wskazywaniem. **Logistyka jest... całkiem oczywiście logiką w sensie Arystotelesa, którego podstawowe poglądy i program logiczny urzeczywistnia, rozszerzając go. Logistyka [współczesna] zawiera także całe nowe rozdziały logiki dawniej nieznanne, np. teorię wielokrotnej kwantyfikacji, logikę relacji itp.,[a] pod względem metody... odznacza się bardzo wielką ścisłością, jest zaksjomatyzowana, używa sztucznego języka (tj. metody zapoczątkowanej przez**

Tab. 1. Handel detaliczny w Europejskiej Klasyfikacji Działalności (EKD) Źródło: Opracowanie według: Europejska Klasyfikacji Działalności, GUS, Warszawa 1984, s. 26-27

Dział	Grupa	Opis działalności (sprzedaż detalicznej) ^a
52	52.1	Sprzedaż w nie wyspecjalizowanych sklepach
	52.2	Sprzedaż wyo i, napojów i wyrobów tytoniowych w wyspecjalizowanych sklepach
	52.3	Sprzedaż wyrobów farmaceutycznych i medycznych. Kosmetyków i artykułów toaletowych
	52.4	Pozostała sprzedaż nowych towarów w wyspecjalizowanych sklepach
	52.5	Sprzedaż artykułów używanych
	52.6	Handel poza siecią sklepów
	52.7	Naprawy artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego ^b

1 Bocheński J., Sto zabobonów. Krótki filozoficzny słownik zabobonów, Philed, Kraków 1992, s. 76-77

2 Rozporządzenie Rady Ministrów z 7 października 1997 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności, Dz. U. 1997, nr 128, poz. 829 ze zm. Dz. U. 2001, nr 12, poz. 93 (tekst ujednolicony), Handel detaliczny, poz. 78

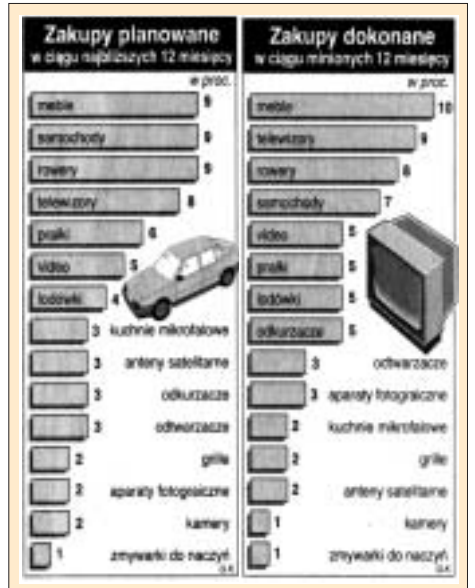

Rys. 2. Sieć logistyczna przepływu towarów od producenta do konsumenta
Źródło: Opracowanie według: www.alli.de

łącznie sprzedaż wyrobów na rachunek własny lub strony trzeciej dla potrzeb gospodarstw domowych i dla użytku osobistego. Wyjątek stanowi tu sprzedaż komputerów²

Handel detaliczny (rys. 1) jest działalnością gospodarczą, polegającą na zakupie towarów w celu ich dalszej sprzedaży bezpośrednim konsumentom³.

Handel detaliczny obejmuje wszystkie rodzaje działalności,

Rys. 3. Struktura zakupów wyposażenia ludności dokonanych w ciągu minionego roku i planowanych na najbliższy rok w Polsce według badań sondażowych w 1995 r. Źródło: Kto co kupuje (Sondaż PBS dla 'Rzeczypospolitej'), Rzeczpospolita 1995, nr 227

twórcę logiki), wreszcie stosuje formalizm¹.

Podstawowe definicje i objaśnienia handlu detalicznego

Różnorodność definicyjna handlu detalicznego skłania do prezentacji przynajmniej kilku delimitacji jego działania.

Według Polskiej Klasyfikacji Działalności, handel detaliczny obejmuje wy-

rażające na celu sprzedawanie towarów i usług bezpośrednio finalnemu konsumentowi dla jego osobistego, nie komercyjnego użytku. Każda jednostka, która prowadzi taką sprzedaż – bez względu na to, czy jest to producent, hurtownik czy sprzedawca detaliczny – zajmuje się handlem detalicznym⁴.

Handel detaliczny stanowi ostatni szczebel w kanale dystrybucji, dzięki któremu towary docierają do ostatecznego nabywcy. Nabywcami towarów w handlu detalicznym są przede wszystkim konsumenci indywidualni, rzadziej zbiorowi czy drobni wytwórcy⁵.

Handel detaliczny jest to sprzedaż końcowemu nabywcy dóbr i usług przeznaczonych do jego użytku osobistego i na potrzeby jego rodziny lub gospodarstwa domowego. Handel ten obejmuje nie tylko sprzedaż produktów materialnych, lecz także usług takich jak obcięcie włosów lub pranie chemiczne. Nie są nim natomiast zakupy dokonywane przez instytucje lub z przeznaczeniem do dalszego przetworzenia przemysłowego⁶.

Klasyfikacja działalności handlu detalicznego

Klasyfikacja handlu detalicznego w Polsce oparta jest na Europejskiej Klasyfikacji Działalności⁷ (tab. 1) i korespondującej z nią Polskiej Klasyfikacji Działalności⁸.

Polska Klasyfikacja Działalności uzupełnia EKD o Szczególne zasady klasyfikowania działalności handlowej; definicje⁹. Według PKD, handel detaliczny generalnie nie obejmuje sprzedaży maszyn, ciągników, nawozów, np. dla rolników lub na potrzeby działalności gospodarczej. EKD wyłącza pojazdy mechaniczne i motocykle. PKD nie objaśnia sprawy zaliczania w EKD napraw do działu 52 – handlowego.

Przeływ produktów w układzie źródło-cel (handel)

W handlu detalicznym produkt prze-

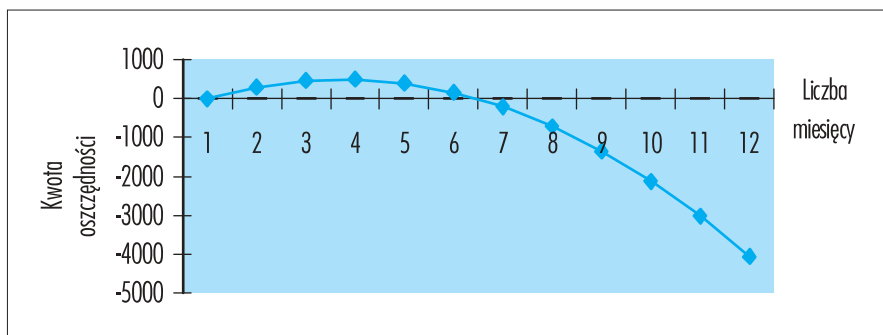
Tab. 3. Struktura zakupów wyposażenia ludności dokonanych w ciągu minionego roku i planowanych na najbliższy rok w Polsce według badań sondażowych w 1995 r. Źródło: Opracowanie według: Kto co kupuje (Sondaż PBS dla 'Rzeczypospolitej'), Rzeczpospolita 1995, nr 227

Przedmiot zakupu	Zakupy w ciągu jednego roku	
	dokonane	planowane w najbliższym
	%	
Meble	10	9
Telewizory	9	8
Rowery	8	9
Samochody	7	9
Video	5	5
Pralki	5	6
Chłodziarki	5	4
Odkurzacze	5	3
Odtwarzacze	3	3
Aparaty fotograficzne	3	2
Kuchnie mikrofalowe	2	3
Grille	2	2
Anteny satelitarne	2	3
Kamery	1	2
Zmywarki do naczy	1	1

Tab. 4. Miejsca zakupu żywności Źródło: Opracowanie według: Lubimy małe sklepy i hipermarkety, Głos Wielkopolski 2000, nr 76.

Udział zakupów	Sklep			Sam/supersam osiedlowy	Super/hipermarket, centrum handlowe
	w miejscu i pobliżu pracy	w centrum miasta	mały osiedlowy		
%	25,7	31,9	59,4	57,1	73,7

3 Niziński S., Logistyka w systemach działania, Wydawnictwo i Zakład Poligraficzny Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 1998, s. 119
 4 www.ramzes.umcs.lublin.pl (Business: według P. Kotlera)
 5 Garbarski L., Rutkowski I., Wrzosek W., Marketing, PWE, Warszawa 2000, s. 461
 6 Cox R., Brittain P., Zarządzanie sprzedażą detaliczną, PWE, Warszawa 2000, s. 15
 7 Europejska Klasyfikacja Działalności, GUS, Warszawa 1984, s. 26-27 (dział 52: Handel detaliczny z wyjątkiem sprzedaży pojazdów mechanicznych i motocykli. Naprawy artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego)

Rys. 4. Oszczędności i straty z tytułu poczynienia przez przedsiębiorstwo handlowe zapasów dla zakupu towarów z wyprzedzeniem. Źródło: Opracowanie według: Maternowska M., Zakupy z wyprzedzeniem. Przykład analizy, Logistyka 2000, nr 6, s. 31

istacza się w towar. Towarem staje się ten produkt, który znajduje nabywcę. W ekonomii towar to produkt pracy ludzkiej, zaspokajający jakąś potrzebę człowieka, wytworzony na sprzedaż i znamionowany dwiema podstawowymi wartościami:

- rzeczową, zawierającą w sobie pracę zużytą na jego wytworzenie
- użytkową, ukazującą zdolność zaspokajania owej potrzeby.

Nabycie produktu staje się możliwe w wyniku realizacji jego dostawy w logistycznym łańcuchu dostaw, przez poszczególne ogniwa od miejsca wytworzenia do miejsca, w którym oferowany bywa do zakupu przez konsumenta finalnego (nabywcę detalicznego). Podstawowe ogniwa i etapy przemieszczeń produktu są podobne we wszystkich procesach logistyki handlowej, lecz z racji specyfiki niektórych produktów (np.

wymagających ochrony termicznej), łańcuch dostaw bywa modyfikowany w zależności od wymagań jakościowych przechowalności produktów (rys. 2).

Przepływ produktów w układzie źródło-cel jest istotą logistyki handlu detalicznego, ponieważ jest on procesem dystrybucji tych produktów. Przepływ ten i jego immanentna funkcja dystrybucyjna wskazują wyraźnie, że skuteczność logistyki handlu jest wynikiem skuteczności logistyki dystrybucji. Niestety w klasycznym, by nie rzec prymitywnym wydaniu zastosowań logistyki w obrocie handlowym, sprowadza się ją najczęściej do roli zaopatrywania handlu detalicznego według znanych kanonów logistyki, a przede wszystkim procedur *just-in-time*. Współcześnie podmioty gospodarcze, w tym handlu detalicznego, obok problemu gospodarki materialnej (towarowej) muszą

Tab. 5. Czynniki wyboru sklepu w zakupach regularnych w Polsce w 1995 r. Źródło: Obliczenia według: Kult konsumpcji, Wprost 1995, nr 50

Czynnik decydujący o wyborze sklepu	Udział%
Niskie ceny	17,0
Położenie w pobliżu miejsca zamieszkania	15,1
Wysoka jakość towarów	12,7
Atrakcyjność i różnorodność oferty	11,1
Miła obsługa	10,2
Godziny otwarcia	7,4
Przyzwyczajenie	7,1
Położenie w pobliżu miejsca pracy	4,3
Możliwość łatwego dojazdu, parking	3,7
Przeprawy i wyprzedaże	3,7
Promocje	3,4
Powierzchnia handlowa	3,4
Możliwość płatności kartą, czekiem	0,9
Razem	100,0

rozwiązywać towarzyszące jej problemy ochrony środowiska, zwłaszcza związane z pozbywaniem się coraz większej masy odpadów handlowych. Udział tych ostatnich w ekspozycji czynności logistycznych na towarzyszące im problemy ekologiczne, przekracza łącznie poziomy uciążliwości występujących przy zaopatrzeniu, dystrybucji i składowaniu (tab. 2).

Branża	Ogółem wyrażone	Ziemia dost. pno samochodem osobowym	Zbyt mała powierzchnia parkingowa	Ziemia dost. pno transportu publicznego	Mała przychylność architektury ulicy
	%				
Spożywcza	59,0	16,3	31,3	3,6	8,4
Odzież, obuwie, galanteria skórzana	53,2	12,7	28,5	3,8	20,3
Gospodarstwa domowego	54,0	22,2	22,2	3,2	9,5
Elektroniczna	46,9	15,6	34,4	3,1	15,6
Papier, przybory biurowe	66,7	16,7	33,3	4,2	12,5
Kosmetyczno-drogerijna	65,4	19,2	46,3	3,8	7,7
Zegarki, fotografia, sport, kwiaty,	51,5	8,1	23,2	1,0	20,2
Asortyment różny	42,9	4,8	16,7	0,0	4,8
Wszystkie przedsiębiorstwa	53,7	13,6	27,6	2,8	14,6

Tab. 6. Dolegliwości wschodniemieckich kupców detalicznych w zakresie dostępności logistycznej ich sklepów a pozostałe czynniki odczuwane dolegliwie i stanowiące dopełnienie do ogółem wyrażone obejmują: zbyt wysokie koszty najmu, zbyt niska częstotliwość zakupów, za silną konkurencją. Źródło: Obliczenia według: City-Handel und/oder Gruene Wiene. Immer mehr Privathaendler ruhen zur Gegenwehr, Die Wirtschaft 1994, Ausg. 42

Przepływ produktów w układzie źródło-cel (klient)

Elementem handlu detalicznego jest również inna relacja: źródło-cel, mianowicie dostawa zakupionych produktów w dom. Występuje to zwłaszcza w sferze ciężkich lub wielkowymiarowych artykułów wyposażenia mieszkań. Odbywa się to własnym lub wynajmowanym serwisem dostawczym. Dostosowanie pojazdów i organizacja takiego serwisu wymaga znajomości aktualnej i perspektywicznej struktury popytu, monitorowanej we własnym zakresie i na podstawie trendów w danej społeczności, w kręgu obecnych i potencjalnych klientów (rys. 3 lub alternatywnie tab. 3).

Monitoring struktury, miejsca i warunków zakupów

Trzeba także uwzględnić zakupy wy-

8 Rozporządzenie Rady Ministrów z 7 października 1997 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności, Dz. U. 1997, nr 128, poz. 829 ze zm. Dz. U. 2001, nr 12, poz. 93 (tekst ujednolicony)

9 Tamże, Handel detaliczny, w szczególności poz. 78-80

Tab. 7. Zastosowanie e-handlu w Polsce i Europie
 Źródło: Opracowanie według: Zwierzhowski Z., Strach ma na imię e-commerce, Rzeczpospolita, 2000, nr 221 (za: Andersen Consulting 2000)

Obszar	Logistyka	Marketing	Zakupy
	%		
Polska	28	84	28
Europa	34	72	47

Tab. 8 Wartość e-handlu w Europie i USA według stanu w 2000r. i prognozy na 2003 r. Źródło: Opracowanie według: Zwierzhowski Z., Strach ma na imię e-commerce, Rzeczpospolita, 2000, nr 221 (za: eMarketer 2000)

Obszar	Mi dzy przedsi biorstwami		Na rynku konsumenckim	
	stan 2000	prognoza 2003	stan 2000	prognoza 2003
	%			
Europa	14	29	14	29
USA	67	60	76	56

przedzające, wynikające z różnych przesłanek: przewidywania potrzeb, zapowiedzi zmiany cen pożądaných produktów, obniżki popytu itp. (rys. 4) oraz

gdzie są one dokonywane – zwłaszcza w analizie zakupów codziennych, przede wszystkim żywności (tab. 4). W pierwszym przypadku jest to ważne dla celów polityki i kosztów zapasów (w tym przy dobrym prognozowaniu zakupów dodatkowych zysków dla handlu), w drugim, dla oceny przestrzennego rozkładu, natężenia i strumieni nabywców

Istotna jest nadto orientacja o czynnikach wyboru sklepu w zakupach regularnych (tab. 5). Z drugiej strony, w systemie logistycznym handlu detalicznego należy brać pod uwagę ograniczenia środowiskowe, pogarszające dostępność punktów sprzedaży zwłaszcza w centrach miast, a tym samym pomniejszające ich przychody (tab. 6). Oczywiście można te kłopoty częściowo eliminować zastępowaniem klasycznego zakupu – elektronicznym, ale rzeczywistość jest taka, że po pierwsze handel musi być do tego przygotowany i przekonany, po drugie nie wszystkie towary są chętnie nabywane tą drogą, po trzecie rozwój e-handlu jest jeszcze skromny, a po czwarte, są przyzwyczajenia i nabywca często pragnie być fizycznie w kontakcie z zakupowanym towarem (tab. 7 i tab. 8).

Dopiero po rozważeniu przynajmniej tych przedstawionych wyżej okoliczności i uwarunkowań obsługi obrotu handlowego, w tym przede wszystkim usług sprzedaży detalicznej, można przystąpić do identyfikacji istotnych znamion i funkcji logistyki handlu wraz z zapotrzebowaniem na usługi logistyczne w handlu detalicznym i określeniem postępowań na różnych etapach przepływu produktów od producenta do konsumenta i od handlu do miejsca dostawy zakupu bądź zbywania odpadów i zwrotnych produktów.

Publikacja rozpoczyna prezentację podstawowych problemów logistyki handlu, jej źródła, wyniki dociekań badawczych, zasadność i studia przypadków wdrażania i rozwoju, jej współzależność z innymi obszarami logistyki intelektualnej i gospodarczej oraz znaczenie dla kulturowo-cywilizacyjnego rozwoju środowiska.

W następnej publikacji przedstawione zostaną definicje i pojęcia kręgu problemowego logistyki handlu oraz podstawowe jej zadania w systemie zewnętrznych strumieni ładunków, osób i informacji w relacji źródło-cel w handlu detalicznym.